

BEMORLARNI OVQATLANTIRISHDA HAMSHIRALIK PARVARISHI

Narimonova Muhayyo Hikmatjon qizi:

Rishton Abu Ali ibn Sino

nomidagi jamoat salomatligi

texnikumi bosh o'qituvchisi.

Annotatsiya : Mazkur maqolada bemorlarni ovqatlantirish jarayonida hamshiralik parvarishining nazariy va amaliy jihatlarini batafsil yoritilgan. Bemor organizmini to'liq va muvozanatli oziqlantirish davolash jarayonining ajralmas qismi bo'lib, kasallikning kechishi, asoratlarning oldini olish hamda reabilitatsiya jarayonining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maqolada bemorlarni ovqatlantirishning asosiy turlari, jumladan og'iz orqali, yordam bilan, enteral va parenteral ovqatlantirish usullarining afzalliklari hamda qo'llanish ko'rsatmalari tahlil qilingan.

Shuningdek, hamshiraning bemorni ovqatlantirishdagi kasbiy mas'uliyati, gigiyena va xavfsizlik qoidalariga rioya etish, parhez ovqatlarni to'g'ri tashkil etish hamda bemorning individual ehtiyojlarini hisobga olish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Ovqatlantirish jarayonida bemorning psixoemotsional holatini inobatga olish, ovqat hazm qilish tizimi faoliyatini kuzatish va ovqatdan keyingi parvarishni amalga oshirishning ahamiyati yoritib berilgan. Tadqiqot natijalari hamshiralik parvarishini takomillashtirish, bemorlarning hayot sifatini oshirish va sog'ayish jarayonini tezlashtirishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar:Hamshiralik parvarishi, bemorlarni ovqatlantirish, parhez ovqatlanish, klinik ovqatlantirish, enteral ovqatlantirish, parenteral ovqatlantirish, bemor parvarishi, ovqatlantirish gigiyenasi, bemor xavfsizligi, hamshiraning kasbiy vazifalari, sog'lom ovqatlanish, shifoxona parvarishi.

Bemorlarni ovqatlantirish tibbiy parvarishning ajralmas va muhim tarkibiy qismi bo'lib, davolash jarayonining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ovqatlanish inson organizmining hayotiy ehtiyojlarini qondirish, energiya zaxirasini to'ldirish hamda to'qimalarning tiklanishini ta'minlashda asosiy omillardan biridir. Kasallik davrida esa organizmning oziq moddalarga bo'lgan ehtiyoji yanada ortadi. Shu sababli shifoxona sharoitida bemorlarni to'g'ri va oqilona ovqatlantirish masalasi alohida e'tibor talab qiladi. Bu jarayonda hamshiraning roli nihoyatda katta bo'lib, u bemorning holatini baholash, ovqatlantirishni tashkil etish va nazorat qilishda yetakchi mutaxassis hisoblanadi.

Hamshiralik parvarishida ovqatlantirishni tashkil etish shifokor tomonidan belgilangan parhez asosida amalga oshiriladi. Parhez ovqatlanish bemorning kasallik turi, klinik belgilari, yoshi, vazni va umumiy holatiga mos bo'lishi lozim. Hamshira bemorga buyurilgan parhezning mazmunini yaxshi bilishi, ruxsat etilgan va taqiqlangan mahsulotlarni farqlay olishi kerak. Shuningdek, u bemorga ovqatlanish qoidalarini tushuntirib berishi, parhezga rioya qilinishi ustidan doimiy nazorat olib borishi lozim.

Bemorlarning ovqatlanish holatini baholash hamshiralik parvarishining muhim bosqichi hisoblanadi. Hamshira bemorning ishtahasi, ovqatni yutish qobiliyati, hazm qilish jarayoni va ovqatga bo'lgan munosabatini kuzatadi. Ayrim bemorlarda kasallik, ruhiy holat yoki dori vositalari ta'siri natijasida ishtaha pasayishi mumkin. Bunday hollarda hamshira bemorni ruhlantirishi, ovqatni estetik jihatdan jozibali tarzda taqdim etishi va qulay muhit yaratishi lozim.

Bemorlarni ovqatlantirishning eng ko'p qo'llaniladigan usuli og'iz orqali ovqatlantirish hisoblanadi. Bu usul tabiiy va fiziologik bo'lib, bemor organizmi uchun eng qulay sanaladi. Og'iz orqali ovqatlantirishda bemor qulay holatda joylashtirilishi, odatda yarim o'tirgan yoki o'tirgan holat ta'minlanishi kerak. Bu holat ovqatning to'g'ri yutilishini osonlashtiradi va ovqatning nafas yo'llariga tushib ketish xavfini kamaytiradi. Hamshira ovqatni kichik porsiyalarda berishi, bemorni shoshirmasligi va ovqatlanish jarayonini tinch muhitda tashkil etishi zarur.

Ayrim hollarda bemor mustaqil ovqatlana

olmaydi. Bunday vaziyatlar ko'pincha og'ir ahvoldagi, operatsiyadan keyingi, kekxa yoshdagi yoki harakat faoliyati cheklangan bemorlarda uchraydi. Bu holatda yordam bilan ovqatlantirish amalga oshiriladi. Hamshira bemorga ovqat berishda sabr-toqatli bo'lishi, bemorning yutish refleksi diqqat bilan kuzatishi lozim. Ovqat berish vaqtida bemorning holatida o'zgarishlar, masalan, yo'tal, rang oqarishi yoki nafas olish qiyinlashuvi kuzatilsa, jarayon darhol to'xtatilishi kerak.

Yutish refleksi buzilgan yoki og'ir nevrologik kasalliklarga chalingan bemorlarda enteral ovqatlantirish usuli qo'llaniladi. Bu usul maxsus zond yordamida amalga oshiriladi. Enteral ovqatlantirishda hamshira zondning to'g'ri joylashtirilganligini tekshirishi, ovqatni belgilangan miqdor va tezlikda yuborishi, shuningdek aseptika va antiseptika qoidalariga qat'iy rioya qilishi zarur. Ushbu usulda bemorning oshqozon-ichak tizimi faoliyati saqlanib qoladi, bu esa organizm uchun muhim hisoblanadi.

Ba'zi og'ir holatlarda parenteral ovqatlantirish, ya'ni vena orqali maxsus oziqlantiruvchi eritmalar yuborish zarur bo'ladi. Bu usul ko'pincha oshqozon-ichak tizimi faoliyati buzilgan bemorlarda qo'llaniladi. Parenteral ovqatlantirishda hamshiraning mas'uliyati yanada oshadi, chunki bu jarayon infeksiya tushish xavfi bilan bog'liq. Shu sababli tomir ichiga infuziya qilish qoidalariga qat'iy amal qilinishi talab etiladi.

Bemorlarni ovqatlantirishda gigiyena qoidalariga rioya etish alohida ahamiyatga ega. Hamshira ovqat berishdan oldin qo'llarini yuvishi, toza maxsus kiyimda bo'lishi va ovqat idishlarining tozaligini tekshirishi shart. Bemorning og'iz bo'shlig'i holati ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Ovqatdan keyin og'izni chayish yoki tozalash bemorning umumiy holatini yaxshilaydi va infeksiya xavfini kamaytiradi.

Ovqatlantirishdan so'ng hamshira bemorning holatini kuzatishda davom etadi. Ovqat hazm bo'lishi, qorin dam bo'lishi, ko'ngil aynishi yoki og'riq kabi belgilar paydo bo'lsa, bu haqda shifokorga xabar beriladi. Shuningdek, bemorning ovqatdan keyingi kayfiyati va umumiy ahvoli ham baholanadi. Bu

ma'lumotlar keyingi parvarish rejalarini tuzishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, bemorlarni ovqatlantirishda hamshiralik parvarishi davolash jarayonining muhim va ajralmas qismi hisoblanadi. To'g'ri, gigiyenik va ilmiy asoslangan ovqatlantirish bemorning sog'ayish jarayonini tezlashtiradi, asoratlarning oldini oladi va hayot sifatini yaxshilaydi. Shu sababli hamshiralar ushbu sohada yetarli bilim, amaliy ko'nikma va kasbiy mas'uliyatga ega bo'lishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Smeltzer S.C., Bare B.G. **Textbook of Medical-Surgical Nursing.** – Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2019.
2. Potter P.A., Perry A.G. **Fundamentals of Nursing.** – St. Louis: Elsevier, 2020.
3. Kozier B., Erb G., Berman A., Snyder S. **Fundamentals of Nursing: Concepts, Process and Practice.** – Pearson Education, 2018.
4. Nettina S.M. **Lippincott Manual of Nursing Practice.** – Philadelphia: Wolters Kluwer, 2020.
5. Black J.M., Hawks J.H. **Medical-Surgical Nursing: Clinical Management for Positive Outcomes.** – Elsevier, 2019.
6. Bickley L.S. **Clinical Nursing Skills and Techniques.** – Wolters Kluwer, 2019.
7. Timby B.K. **Fundamental Nursing Skills and Concepts.** – Philadelphia: Lippincott, 2018.
8. Allender J.A., Rector C., Warner K. **Community Health Nursing: Promoting and Protecting the Public's Health.** – McGraw-Hill, 2019.
9. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). **Clinical Nutrition Guidelines.** – Geneva, 2021.

10. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). **Enteral and Parenteral Nutrition in Clinical Practice.** – Geneva, 2020.
11. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. **Hamshiralik ishi bo'yicha o'quv qo'llanma.** – Toshkent, 2020.
12. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. **Parhez ovqatlanish asoslari.** – Toshkent, 2019.
13. Hinkle J.L., Cheever K.H. **Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing.** – Wolters Kluwer, 2021.
14. American Society for Parenteral and Enteral Nutrition (ASPEN). **Clinical Guidelines for Nutrition Support.** – 2022.
15. McClave S.A., Taylor B.E. **Guidelines for the Provision and Assessment of Nutrition Support Therapy.** – Journal of Parenteral and Enteral Nutrition, 2021.